

valóságokra is utaló változatában jött létre. Romániában mégiscsak volt valamiféle forradalom 1989-ben, Magyarországon nem volt. Azt a forradalmat egy különösen erőszakos diktatúra előzte meg, vagyis a rendszer megváltozását nem pusztán a Szovjetunió összeomlása eredményezte. Magyarországon viszont a különösen puha diktatúrának egyedül a Szovjetunió békés megszűntetése vetett véget, meseszerűen, fantasztikusan, szinte játékosan. És szinte cinikus jófiú módján, ami az MSZMP MSZP-vé átnevezését illeti. A puha diktatúrát nem lehetett, és nem is kellett, az erőszakos viszont nem lehetett nem véres-komolyan venni; különösen nem a magyar kisebbségben. És ez az utóbbi a másik tény: a magyarok Romániában veszélyeztetett és küzdelemre készített kisebbségben maradtak a diktatúra után is. Magyarországon a játékosság, csak egy példa, már Esterházy *kissregényével*, a

kuncogással jelentkezhettek. A posztmodern/posztmodern fordulatot a kritikusok a kilencvenes években azért nem vették észre, mert nem is történt meg igazán. Az areferenciális és jelentésvesztett posztmodern egyébként, mint már jeleztem, a Lajtától nyugatra sohasem uralkodott el. Doctorow és Fowles regényeire is vonatkozott, amit a strukturalista Mukarowsky „globális referenciának” mondott a ’30-as években.

Olvasni kell a könyvet, mondom harmadszor is. Nyagyon megéri.

Az új közép. Tendenciák a kortárs irodalomban.
(2012) Universitas Szeged Kiadó.

András Sándor

író; emeritus, Howard University

A finn példa

A finn példa című könyv szerzője, Dr. Pasi Shalberg maga is a matematika és a természettudományok tanáraként kezdte a pályáját. Jelenleg a finn Oktatási és Kulturális Minisztérium által szervezett CIMO (Nemzetközi Mobilitási és Együttműködési Központ) ügyvezető igazgatója, valamint az USA-ban működő ASCD (Szakfelügyeleti és Tantervfejlesztési Társaság) igazgatótanácsának tagja, a Helsinkii Egyetem és az Oulu Egyetem docense.

A könyvből megismerhetjük az egész világ számára példaértékű finn oktatási rendszert, melyet 30 év alatt a világ egyik legszínvonalasabb oktatási rendszerévé építettek ki. A finn oktatás eredményességét a PISA-kutatások is alátámasztották és megerősítették. Kiemelendő, hogy a finnek nem akartak egy „csoda-rendszert” létrehozni: egyszerűen csak pontosan meg tudták fogalmazni a társadalmi, gazdasági céljaikat, alaposan felmérték a finn emberek, családok elvárásait. „A finnek elsősorban méltányos oktatási rendszert szerettek volna létrehozni, olyat, amely minden tanuló számára egyenlő esélyt nyújt képességeik kibontatására”, olvashatjuk az előszóban (8. oldal). A könyv szerzője felhívja az olvasók figyelmét, hogy ez a „finn út” nem másolható, mivel ez a finn társadalom, gazdaság és a finn hagyomány sajátosságait figyelembe véve született meg. Az egész rendszer kulcsszava a bizalom, nincsenek tanfelügyelők, mégis effektív munka folyik az iskolákban. A tanárok nem túlóráznak, sőt a heti óraszám lehetőségét biztosít a munkaidőn belüli önképzésre is.

A könyv 5 fejezetből áll, az előszót Pokorni Zoltán, az Országgyűlés oktatási bizottságának fideszes elnöke, egykori oktatási miniszter írta, illetve ebben a részben olvashatjuk Dr. Halász Gábor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professzorának írását a „finn titok”-ról. A könyv záró részében információt kapunk a szerző munkásságáról is.

Az első fejezet a múltba, a II. világháborút követő időszakra tekint vissza. Itt nagyon alaposan mutatja be Shalberg a finn oktatási rendszer strukturájának, belső dinamikájának változását. Az '50-es években gyors változások alakították a finn gazdaság szerkezetét, de az oktatás lehetőségei egyenlőtlenek voltak, a legtöbb fiatal 6–7 éves oktatás után befejezte tanulmányait. A 11 éves gyerekek 27 százaléka iratkozott be a középiskolába. Az új jogszabályokat 1966-ban hozták, a nemzeti tanterv 1970-ben született meg. Az oktatási reform a komprehenzív iskolarendszer bevezetésével indult, az ország északi területein kezdték el és 1979-ben a déli részekkel zárták. A régi rendszer alapfeltevése az volt, hogy nem képes mindenki mindent megtanulni, de a 'peruskoulu' bevezetése eloszlatta ezeket a nézeteket. Mit is jelent ez? Azt, hogy minden diák, függetlenül a családi, társadalmi háttértől, ugyanabba a 9 éves, a helyi oktatási hatóságok által irányított általános iskolába jár. 1985 óta minden diák azonos tanterv és tananyag szerint tanul Finnországban. A pályaorientáció és tanácsadás rendszere is bevezetésre került. Ugyanakkor ezekben az iskolákban a tanároknak az alternatív tanítási módszereket kellett (kell) alkalmazniuk a differenciált tanítás érdekében, hogy eredményessé tudják tenni a különböző képességű diákok oktatását. A reform nem kerülhette el a felső középfokú oktatást sem. A diákok nagyobb szabadságot kaptak a tanulmányaik megtervezésében, de kötelezően legalább 75, egyenként 38 órás kurzust kellett elvégezniük! A finn tanulók a középfokú tanulmányaikat érettségivel zárják, akárcsak mi, magyarok. Svédországban (ahol élek és tanítok) nincsen a középiskolai tanulmányokat lezáró

érettségi vizsga. Elgondolkodtató egyben, hogy hogyan tud működni egy középfokú oktatási rendszer záró vizsga nélkül, illetve kíváncsiságot felkeltő az is, hogy a skandináv szomszédnál milyen feltételek vannak a felsőoktatás bemenő fázisánál. A szerző a leírtak hitelességét igazolva nagyon sok statisztikai adattal támasztja alá ezt.

A második fejezet címét az oktatási reform egyik alapelve adta: a kevesebb több. Az átláthatóság és könnyebb megértés érdekében látványos diagramokkal, táblázatokkal prezentálja a könyv írója az oktatás hozzáférhetőségét, a tanulói teljesítmények értékelését. Minden oktatási rendszer hatékonyságát, működőképességét minősíti a tanulók teljesítményének mutatóinak rendszere. Például a 2006-os PISA-felmérés kiemelt pontja volt a finn diákok kimagasló eredménye természettudományok területén. Nagyon tanulságos volt a számomra *Az oktatás költségei* című alfejezet is, ebben információt kapunk a különböző országok GDP-mutatóiról és ebből az oktatásra fordított arány százalékos mutatóiról. Finnország a jó teljesítményét elfogadható költségek árán érte el, például 2007-ben az állami támogatás a GDP 5,6 százaléka volt. Ez sokkal alacsonyabb, mint amennyit az Egyesült Államok (7,6 százalék) vagy Kanada (6,1 százalék) költ az oktatásra. Rámutat a szerző, hogy az évismérlés sokba kerül az oktatási rendszer számára, ráadásul a tanulóknak sem tud hatékony segítséget nyújtani. A 'peruskoulu' bevezetése gyorsan megváltoztatta az évismérlési elveket és gyakorlatot Finnországban. A speciális differenciált oktatás minimálisra csökkentette a bukást, míg a felső középfokú iskolákban a moduláris tanterv (nincsenek évfolyamok) biztosította a tanulók előmenetelét az oktatásban. A jelenlegi ismereteim szerint a svéd oktatási rendszer sem ismeri az évismérlés fogalmát.

Nagyon szimpatikus számomra és ezért könnyen tudtam azonosulni az oktatás finn paradoxonjaival, mint: „taníts kevesebbet, tanulj többet!”, „kevesebb teszt, több tanulás” vagy „nagyobb egyenlőség

a sokszínűség fokozásával”. Ajánlom ezen mondatok alapos értelmezését az oktatásban dolgozó szakembereknek.

Kedvenc részem a tanárokról szóló fejezet, ahol a szerző kiemeli a kiváló tanárok fontosságát és bemutat egy modern tanárképzési rendszert is. A fejezeteket elolvastva azonnal megfogalmazódott bennem a következő kérdés: Hogyan jutottak el ideig? „A pedagógusokat elsősorban magas társadalmi helyzetüknek köszönhetően nagy megbecsülés és bizalom övezi.”

(104. o.) Ha visszapillantunk, az 1950-es években például tízből 9 felnőtt az általános iskola 7–9 éves alapfokú képzésén vett részt, és az egyetemi végzettség különlegesnek számított. Hogyan tudtak 60 év alatt ilyen példaértékű pedagógusképzést kiépíteni? 2010-ben több, mint 6600 jelentkező versenyzett a 660 hallgatói helyre. „A tanítást független, komoly felkészültséget igénylő szakmának tartják, melyet társadalmi

elismerés és megbecsülés övez.” (106. o.) Hogyan érték ezt el? Miért nem működik ez Magyarországon? Finnországban legjobb képességű fiatalok versenyeznek, hogy bekerüljenek a tanárképző intézetekbe. Nálunk a tanítók és óvodapedagógusok állnak az értelmiségi ranglétra legalacsonyabb fokán. Sokan azért jelentkeznek ezekbe az intézményekbe, hogy egyáltalán értelmiségivé váljanak. A finn pedagógusok kevesebb időt töltenek a tanteremben, így van lehetőség a professzionális tanulási közösségben való munkálkodásra.

Hogyan oldhatnánk ezt meg Magyarországon? Nagyon fontos lenne a folyamatos szakmai továbbképzés munkaidőben történő biztosítása. A finn iskolákban a tanárok

számára biztosított a szakmai autonómia: az ellenőrzés nélküli oktatási rendszer ellenére magas színvonalú az oktatás. A finn pedagógusok fizetése nem magasabb a környező országok tanáraiénál, mégis nagyobb a elismertségük, és büszkéek a szakmájukra. A finn tanárok a tanítási tapasztalatuk növekedésével lépnek előre a fizetési skálán, tehát a bérük nem teljesítményalapú. Magyarországon is több lépcsős felvételi alkalmassági vizsga van, mégsem tudunk ugyanolyan eredménye-

ket felmutatni, mint a finnek, sőt: a svéd tanárképzés bemenő fázisánál nincsen semmilyen alkalmassági vizsga, és mégis eredményesebben tanítanak, mint mi, magyarok. A finneknél mesterfokú diplomát kapnak a végzős tanítók és tanárok. Az oktatáskutatók által sokat idézett 2007-es McKinsey-jelentés egyik fő tanulása volt, hogy „az oktatási rendszer csak annyira jó, mint a tanárok, akik alkotják”. Az oktatási rendszer minősége

A finn iskolákban a tanárok számára biztosított a szakmai autonómia: az ellenőrzés nélküli oktatási rendszer ellenére magas színvonalú az oktatás. A finn pedagógusok fizetése nem magasabb a környező országok tanáraiénál, mégis nagyobb a elismertségük, és büszkéek a szakmájukra. A finn tanárok a tanítási tapasztalatuk növekedésével lépnek előre a fizetési skálán, tehát a bérük nem teljesítményalapú.

pedig – ahogy a korábbiakból egyértelműen következik – a tudásalapú társadalom hatékony működése számára kulcskérdés.

A 4. fejezetben arra figyelmeztet bennünket Shalberg, „... hogy a finn oktatás folyamatait a gazdasági és társadalmi megújulás szélesebb kontextusában kell vizsgálni nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt” (150. o.).

Végül az ötödik fejezetben vázol egy jövőképet a finn oktatásról és kiemeli, hogy a jelenlegi siker birtokában is szükséges a folyamatos fejlődés, önreflexió az oktatási rendszerről, hiszen változik a kor, a társadalom szükségletei.

A könyv írójának több évtizedes oktatásirányítói, kutatói munkássága alatt szer-

zett óriási tudása és személyes tapasztalata folyamatosan érezhető a könyv olvasása során: ahol csak lehet, párhuzamot von a különböző külföldi oktatási rendszerek között, így segítve az olvasók széleskörű ismeretszerzését ebben a témakörben. Tárgyilagos áttekintés jellemzi, melyben objektíven közli az információkat.

Ez a könyv nagyon hasznos tankönyv, ugyanis mélyrehatóan mutatja be a finn oktatási rendszer fejlődését, az ország történelmi, gazdasági hátterét is ismertetve. Hiteles tájékoztatás és mérlegelés jellemzi a felhozott anyagot. A könyv borítója is szolid, de mégis figyelemfelkeltő: a finn

zászló színeiben pompázik. A nyitott ablak számomra a határtalanságot, szabadságot jelenti.

Shalberg, P. (2013): *A finn példa*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.

Józsa Szilvia

vezető konduktor – vezető tanár,
Move & Walk Iskola, Göteborg

(ELTE-PPK, Neveléstudományi Doktori
Iskola, PhD-hallgatója)

Szöveg – szövet – szövevény

Innovatív értelmezéseknek, újszerű interdiszciplináris megközelítéseknek, korszerű szemléletmódnak nyit teret Bence Erika Arachné szövege című kötete, mely az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium által létrehozott Planta Könyvtár kiadványainak sorát gazdagítja. A sorozat szerkesztői és a szerző törekvései nyomán a kötet felsőoktatási segédanyagként funkcionál: praktikusan használható kézikönyv, melyben az irodalmi diskurzusok vizsgálatához szükséges tanulmányok, az elemzett szövegek és a vonatkozó szakirodalom egy helyen elérhető.

Bence Erika a kötet előszavában világosan összefoglalja célkitűzéseit: „A kötetben reprezentált kutatás legfőbb értelmezési stratégiája a jelölt visszafelé ható szempont: a múlt irodalmi történéseinek és jelenségeinek a jelen perspektívájából történő értelmezése, miként a legújabb magyar irodalom alkotásainak a múltra és a hagyományra kérdező/íródo jelenségeinek feltérképezése és megértése. A kötet kulcsszava tehát a korszakok, művek, diszciplínák közötti diskurzus és viszonyrend, stratégiája pedig az irodalom szövevényében felbukkanó gócpontok, az

alakulástörténeti sorokban megjelenő töréspontok vizsgálata és megértése.” Az irodalom hálózatos szövevény-jellegének felismerése arra ösztönzi a szerzőt, hogy kutatásai során szemügyre vegye az oda-vissza ható irodalom- és társadalomtörténeti mozgásokat, az irodalmi hagyomány dinamikus alakulását, az intertextuális átjárásokat, az interdiszciplináris vonatkozásokat.

Arachné – mint ismeretes – mitológiai alak, aki igencsak tehetséges volt hímző- és szövőmesterségben, s azzal kérkedett, hogy magánál Athénénél, e mesterségek